

Projekt budowlany

do zgłoszenia zamiaru wykonania robót budowlanych

na podstawie art. 30 (art. 29 ust 2) ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane
(tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późn. zm.)

INWESTOR:	Gmina Brody ul. Rynek 2 68-343 Brody
OBIEKT:	OBIEKT MAŁEJ ARCHITEKTURY
BRANŻA:	KONSTRUKCJA, KONSERWACJA ZABYTKÓW
TEMAT:	PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA TERENU, PROJEKT REMONTU I PRZEPROWADZENIA PRAC KONSERWATORSKO- RESTAURATORSKICH - OBIEKTU MAŁEJ ARCHITEKTURY - RZEŻBY W FORMIE KAMIENNEGO SARKOFAGU Z DWOMA OBELISKAMI, NA TERENIE ZESPOŁU PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNEGO W BRODACH
ADRES BUD:	Brody 68-343, Nr dz. 258 , Obręb Brody, jednostka ewidencyjna 081103_2 Brody

ZESPÓŁ PROJEKTOWY:

OŚWIADCZENIE

Wymagane zgodnie z art. 20 ust. 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane
sporządziłem zgodnie z obowiązującym przepisami oraz zasadami wiedzy technicznej.

IMIĘ I NAZWISKO	BRANŻA	NR UPRAWNIENÍ	DATA	PODPIS
PROJEKTANT: Mirosław Michałowski	KONSTRUKCJA	201/82/Zg	Listopad 2016	
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI: mgr Tomasz Filar	KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI	dyplom nr UMK2064	Listopad 2016	

Żary, listopad 2016r.

I. PLAN ZAGOSPODAROWANIA TERENU str. 3-7

CZEŚĆ OPISOWA

1. Opis techniczny do projektu zagospodarowania terenu

CZEŚĆ RYSUNKOWA

1. PLAN ZAGOSPODAROWANIA TERENU 1:500 Rys. nr A-1

II. EKSPERTYZA TECHNICZNA STANU ISTNIEJĄCEGO str. 8-12

III. ANALIZA MATERIAŁÓW IKONOGRAFICZNYCH, PROGRAM PRAC
KONSERWATORSKICH str. 13-20

IV. PROJEKT REMONTU I PRAC RESTAURATORSKO – KONSERWATORSKICH
str. 21-29

CZEŚĆ OPISOWA

1. Opis techniczny

CZEŚĆ RYSUNKOWA

1. Widok od strony zachodniej Rys. nr A-2
2. Widok od strony wschodniej – wymiary Rys. nr A-3
3. Widok od strony wschodniej Rys. nr A-4
4. Widok od strony północnej – wymiary Rys. nr A-5

V. ZAŁĄCZNIKI str. 30-32

Kserokopia uprawnień budowlanych i przynależności do Izby

I. PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA TERENU

Opis techniczny do projektu zagospodarowania terenu

Inwestor: **Gmina Brody, ul. Rynek 2, 68-343 Brody**

Lokalizacja: **dz. nr 258 , Obręb Brody, jednostka ewidencyjna 081103_2 Brody
68-343 Brody, Gmina Brody, powiat żarski**

1.0. PODSTAWA OPRACOWANIA.

- ✓ zlecenie Inwestora
- ✓ wizja lokalna
- ✓ dokumentacja fotograficzna,
- ✓ ekspertyza techniczna stanu istniejącego
- ✓ program prac konserwatorskich
- ✓ mapa ewidencyjna do celów opiniodawczych w skali 1:1000

2.0. OPIS ISTNIEJĄCEGO ZAGOSPODAROWANIA TERENU.

Obiekt małej architektury, przy którym będą prowadzone prace remontowe, konserwatorskie, restauratorskie i renowacyjne, zlokalizowany jest na terenie zespołu pałacowo-parkowo-folwarcznego w Brodach, leżącego w zachodniej części miasta. Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny w Brodach wpisany jest do rejestru zabytków pod nr L-591/A z 2.05.1961, z 20.05.1963 i z 7.05.1971 Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze. Rzeźba w formie kamiennego sarkofagu z dwoma obeliskami, znajduje się w północnej części parku przy alei lipowej, wiodącej od pałacu w kierunku jeziora.

Obiekt małej architektury parkowej, objęty opracowaniem:

- nie znajduje się w granicach terenu górniczego i nie podlega wpływom eksploatacji górniczej,
- podlega ochronie konserwatorskiej i wymaga uzgodnienia w Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

3.0. OKREŚLENIE PRZEDMIOTU INWESTYCJI.

Przedmiotem opracowania jest projekt budowlany remontu i przeprowadzenia prac restauratorsko - konserwatorskich kamiennego sarkofagu z dwoma obeliskami, stanowiącego małą architekturę w formie rzeźby parkowej, na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji zachowanych elementów, rozpoznania ikonograficznego materiałów archiwalnych oraz na podstawie materiałów pozyskanych trakcie oczyszczania fundamentów, przeprowadzonych przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, w tym:

- demontaż zachowanych elementów, w celu wykonania prac restauratorsko - konserwatorskich
- odtworzenie uszkodzonych lub nieistniejących elementów, detali i ornamentów dekoracyjnych
- remont i renowacja zachowanych elementów
- remont - wzmocnienie istniejącego fundamentu i cokołu (podstawy)
- wykonanie prac konserwatorskich i restauratorskich kamienia
- montaż sarkofagu z dwoma obeliskami
- odtworzenie utwardzenia wokół rzeźby, w postaci uzupełnień nawierzchni brukowej z

kamienia,
– odtworzenie parterów zieleni wokół rzeźby

- 1. Planowane prace remontowe i konserwatorskie nie naruszają istniejącej zieleni na obszarze parku, poza obszarem prowadzenia prac remontowych i restauratorsko-konserwatorskich.**
- 2. Planowany remont, konserwacja, renowacja i odrestaurowanie obiektu małej architektury, nie spowoduje zmian w sposobie zagospodarowania terenu i użytkowania pozostałych obiektów budowlanych na terenie nieruchomości objętej opracowaniem.**
- 3. Projekt nie obejmuje odtworzenia historycznego układu komunikacyjnego na terenie parku.**

4.0. NAWIERZCHNIE UTWARDZONE.

Nawierzchnia utwardzona.

Projekt obejmuje odtworzenie utwardzenia terenu wokół sarkofagu o szerokości ok. 120 cm. Nawierzchnia będzie odtworzona na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji zachowanych elementów, rozpoznania ikonograficznego materiałów archiwalnych oraz na podstawie materiałów pozyskanych trakcie oczyszczania fundamentów, które będą przeprowadzonych przez dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, w tym:

- zdjęcie nienośnych warstw gruntu
- wzmocnienie podłoża z piasku stabilizowanego cementem
- podbudowa z kruszywa łamanego o ciągłym uziarnieniu 0/31,5mm stabilizowanego mechanicznie
- wykonanie na podłożu gruntowym warstwy wyrównawczej z podsypki piaskowo-cement. (4:1) o grub. 3cm. stabilizowanej mechanicznie
- wykonanie nawierzchni z kamienia nieregularnego

5.0. WPŁYW PROJEKTOWANEGO BUDYNKU NA ŚRODOWISKO.

5.1. Zasilanie w wodę i odprowadzenie ścieków.

Nie dotyczy projektowanego zamierzenia inwestycyjnego

5.2. Emisja zanieczyszczeń gazowych, pyłowych i płynnych

Projektowane zamierzenie inwestycyjne dotyczące remontu, konserwacji, renowacji i odrestaurowania obiektu, nie wprowadza szczególnej emisji hałasów i wibracji, wymagających dodatkowych środków zaradczych.

5.3. Odpady stałe.

Gospodarka odpadami na podstawie regulacji zawartych w ustawie z dnia 14 grudnia 2012r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21, z późn. zm.) – **nie dotyczy planowanej inwestycji.**

5.4. Emisja hałasów i wibracji.

Projektowane przedsięwzięcie nie będzie źródłem uciążliwości w zakresie drgań mechanicznych. Projektowane zadanie nie wpływa na zmianę funkcjonowania obiektu, nie będzie związane z przenoszeniem żadnych wibracji, zarówno przez grunt jak i obiekty sąsiadujące.

Przy wykonaniu remontu, konserwacji, renowacji i odrestaurowania obiektu, nie będą używane żadne urządzenia, których funkcjonowanie wiązałoby się z generowaniem pola

elektromagnetycznego o częstotliwości 50Hz lub promieniowania elektromagnetycznego w zakresie fal średnich o wartościach wyższych niż dopuszczalne oraz żadne urządzenia, których praca może generować wibracje.

5.5. Wpływ na istniejący drzewostan, powierzchnię ziemi, glebę, wody powierzchniowe i podziemne.

Projektowane zamierzenie inwestycyjne remontu, konserwacji, renowacji i odrestaurowania kamiennego sarkofagu z dwoma obeliskami, nie wprowadza szczególnych zakłóceń w ekologicznej charakterystyce powierzchni ziemi, gleby, wód powierzchniowych i podziemnych. Nie przewiduje się występowania przenikania szkodliwych substancji do gruntu wynikającego z rozwiązań zawartych w projekcie.

Charakter użytkowania obiektu, wielkość działki oraz powierzchnia istniejąca biologicznie czynna pozostaje bez zmian w stosunku do stanu istniejącego.

6. ZIELEŃ.

Nie projektuje się zmian w istniejącym stanie zachowania terenów zielonych. W obrębie prowadzonych prac remontowych i restauratorsko-konserwatorskich, należy przewidzieć uzupełnienie lub odtworzenie ubytków zieleni, w postaci nowych nasadzeń gatunków, rozpoznanych na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji oraz rozpoznania ikonograficznego materiałów archiwalnych, w tym bluszcz pospolity „*Hedera helix*” i paproć zwyczajna (*Polypodium vulgare*).

7.0. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE.

Dla terenu, na którym znajduje się nieruchomość brak jest aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego.

Teren inwestycji znajduje się na obszarze zespołu pałacowo-parkowo-folwarcznego w Brodach, leżącego w zachodniej części miasta. Zespół pałacowo-parkowo-folwarczny w Brodach wpisany jest do rejestru zabytków pod nr L-591/A z 2.05.1961, z 20.05.1963 i z 7.05.1971 Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze i wymaga uzgodnienia w tym zakresie. Działka nie znajduje się w granicach terenu górniczego.

Planowane wymaga uzgodnienia z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i uzyskania pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.

10.0. INSTALACJE.

Nie dotyczy planowanej inwestycji.

11.0. OCHRONA PRZECIWPÓŻAROWA.

Ochrona przeciwpożarowa nie dotyczy planowanej inwestycji.

12.0. DOSTĘPNOŚĆ DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH.

Nie dotyczy projektowanej inwestycji.

Żary, listopad 2016r.

Opracował:

II. EKSPERTYZA TECHNICZNA STANU ISTNIEJĄCEGO

Opis techniczny do ekspertyzy technicznej

Inwestor: **Gmina Brody, ul. Rynek 2, 68-343 Brody**

Lokalizacja: **dz. nr 258 , Obręb Brody, jednostka ewidencyjna 081103_2 Brody
68-343 Brody, Gmina Brody, powiat żarski**

1.0. PODSTAWA OPRACOWANIA

- ✓ zlecenie Inwestora
- ✓ wizja lokalna, dokumentacja fotograficzna
- ✓ mapa ewidencyjna do celów opiniodawczych w skali 1:500

2.0. PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA.

Przedmiotem opracowania jest określenie stanu technicznego zachowania obiektu małej architektury w formie rzeźby – sarkofagu z dwoma obeliskami oraz zakresu koniecznych do wykonania prac budowlanych remontowych oraz konserwatorsko-restauratorskich, w celu zapobieżenia naruszenia substancji konstrukcji obiektu oraz zachowania jego wyjątkowych walorów historycznych i estetycznych, a także zabezpieczenia przed postępującą korozją i degradacją elementów i detali w kamieniu.

Obiekt zlokalizowany jest na obszarze zespołu pałacowo-parkowo-folwarcznego w Brodach.

3.0. DANE OGÓLNE.

Ogólna charakterystyka istniejącego obiektu.

Kamienna rzeźba w kształcie sarkofagu osadzona na czterech kamiennych kulach i postumencie z prostokątnej kamiennej płyty z piaskowca. Cokół i fundament murowane z cegły. Od frontu obiektu – kamienna kaskada wodna trójstopniowa. W osi sarkofagu usytuowano dwa dodatkowe elementy dekoracyjne w formie obelisków. Każdy obelisk w formie smukłego słupa o czworobocznej podstawie, zwężającego się ku górze. Obelisk lewy zwieńczony głowicą w kształcie ostrosłupa. Obelisk prawy, uszkodzony jeszcze przed II wojną światową – ułamany czubek, „uszczerbiony”. W tej formie pozostał do dziś. Całość posadowiona na skałach i kamieniach, wykonanych z piaskowca.

PODSTAWOWE DANE TECHNICZNE:

Konstrukcja fundamentu i cokołu: murowana ceglana

Materiał: kamień - piaskowiec, cegła

Elementy okuć: metalowe

4.0. OPIS, ANALIZA I OCENA TECHNICZNA STANU ZACHOWANIA OBIEKTU ORAZ DETALU RZEŹBIARSKIEGO.

Obiekt zdekompletowany. Zinventaryzowane zachowane elementy tworzą formę w kształcie pomnika wykonanego z piaskowca, na podmurówce ceglanej. Składa się on z sarkofagu w formie

skrzyni z pokrywą, posadowionego na czterech kulach, osadzonych na prostokątnej podstawie oraz dwóch obelisków, z których jeden został uszkodzony – ma ułamany czubek. Całość posadowiona na skałach i kamieniach, również wykonanych z piaskowca. Sarkofag składa się z dwóch trapezoidalnych części – skrzyni i pokrywy. Brzegi ścianek obu części obwiedzione prostymi listwami. Brak elementu zwieńczającego sarkofag – w postaci pokrywy. Przy krótszych bokach skrzyni - znajdowały się zakotwione metalowe, okrągłe uchwyty, nie zachowane do dzisiaj. Na dłuższym boku wieka i skrzyni widnieje inskrypcja: „PIIS / MANIBVS AMICORVM”. Litery ryte, łacina, kapitała. Ponadto, u podnóża sarkofagu znajdowała się trójstopniowa kaskada.

Podstawa z kamiennej płyty z piaskowca posadowiona na murowanym z cegły cokole. Fundament murowany ceglany.

STAN TECHNICZNY ZACHOWANIA OBIEKTU:

Elementy sarkofagu i obelisków uległy częściowemu zniszczeniu i uszkodzeniom mechanicznym. Nastąpiła naturalna erozja materiału, spowodowana przez warunki atmosferyczne, mchy i roślinność porastająca zachowane elementy i upływający czas. Na zachowanych elementach sarkofagu widoczne są liczne pęknięcia, ubytki i wykruszenia kamienia, a także częściowy całkowity brak fragmentów sarkofagu. Obeliski zachowane kompletne. Brak metalowych okuć.

OGÓLNY STAN TECHNICZNY ELEWACJI - WYMAGAJĄCY NIZWŁOCZNYCH PRAC REMONTOWYCH ORAZ KONSERWATORSKO RESTAURATORSKICH.

WYMAGANY ZAKRES PRAC REMONTOWYCH BUDOWLANO-KONSERWATORSKICH:

1. Demontaż i zabezpieczenie zachowanych elementów rzeźby,
2. Oczyszczenie zachowanych elementów z nalotów, porostów mchu i wszelkich zabrudzeń
3. Uzupełnienie ubytków
4. Uzupełnienie spoin
5. Renowacja i zabezpieczenie skorodowanych dekoracyjnych elementów kamiennych i metalowych
6. Remont i wzmocnienie istniejącego fundamentu
7. Odtworzenie w ramach prac renowacyjno-konserwatorskich brakujących elementów z kamienia
8. Remont i częściowe odtworzenie utwardzenia terenu wokół obiektu

5.0. OCENA WPŁYWU PROJEKTOWANEGO ZAMIERZENIA INWESTYCYJNEGO NA BUDYNEK ORAZ OBIEKTY SĄSIEDNIE.

Planowana konserwacja, remont, odrestaurowanie oraz rekonstrukcja detalu rzeźby, nie wpłynie w żaden sposób na zachowanie ustroju konstrukcyjnego obiektu Z punktu widzenia konstrukcyjnego – realizacja zadania nie będzie miała wpływu ani na obiekt objęty zadaniem, ani na obiekty sąsiednie. Projektowana inwestycja nie spowoduje zagrożenia dla bezpieczeństwa istniejącego obiektu lub obniżenia jego stanu technicznego.

Przed przystąpieniem do prac budowlanych należy sporządzić dokumentację fotograficzną wszystkich charakterystycznych elementów budowlanych istniejącego obiektu.

Ekspertyza techniczna nie obejmuje oceny konserwatorskich i estetycznych walorów planowanych prac przy zabytku.

6.0. WNIOSKI

Podsumowując należy stwierdzić niezwłoczną potrzebę remontu, konserwacji renowacji oraz odtworzenia detalu rzeźby w formie sarkofagu z dwoma obeliskami, jako zabezpieczenia przed dalszą degradacją, korozją i zniszczeniem. Obiekt małej architektury parkowej, charakteryzuje się szczególnymi walorami dekoracyjnymi parku. W związku z tym, z punktu widzenia walorów historycznych miasta Brody, ukierunkowanego na szczególną dbałość o istniejące zabytki i dziedzictwo kulturowe, przeprowadzenie wykazanych prac jest bardzo istotne i wymaga natychmiastowego ich przeprowadzenia.

Opracował:
Miroslaw Michałowski

Żary, listopad 2016r.

Załączniki:

Zdjęcia stanu obecnego.

III. ANALIZA MATERIAŁÓW IKONOGRAFICZNYCH, PROGRAM OPRAC KONSERWATORSKICH

Analiza historyczna. Program prac konserwatorskich.

Inwestor: **Gina Brody, ul. Rynek 2, 68-343 Brody**

Lokalizacja: **dz. nr 258 , Obręb Brody, jednostka ewidencyjna 081103_2 Brody
68-343 Brody, Gmina Brody, powiat żarski**

1.0. HISTORIA, OPIS, ANALIZA.

Kamienny sarkofag, zachowany do dziś w postaci sterty rozbitych kamieni, jest zlokalizowany w tzw. Małym Parku, tj. na obszarze dawnych ogrodów barokowych, w boskiecie północnym, przy dużej alei prowadzącej od strony kościoła w kierunku jeziora.

Twórca oraz dokładny czas powstania pomnika nie są znani. Autorzy katalogu sztuki niemieckiej, *Die Kunstdenkmaler der Provinz Brandenburg*, Kubach i Seeger, obiekt datują na rok około 1800.¹ W kolejnych publikacjach wskazuje się, że sarkofag wzmiankowany był już w 1789 r. w zapiskach podróży. Chodzi tu o publikację Ch. G. Schmidta pt. *Briefe über die Niederlausitz*, wydaną w Wittenbergu właśnie w 1789 r.² Autor podaje, że pomnik został poświęcony baronowi von Hund oraz łowczemu von Gablenz, który podróżując z Polski do Drezna, gdzie miał objąć funkcję głównego łowczego dworu (*Oberhoffjägermeister*), zatrzymał się w Brodach, gdzie zachorował i zmarł.³ Przypuszczalnie mowa tu o Christianie Ludwigu von Gablenz z *Hendersdorf*, który był głównym łowczym na dworze króla Polski i Saksonii (*Kön. Pohl. Churf. Sächs. Ober=Hof= und Land= Jäger =Meister*), zmarłym w Brodach, 16 maja 1775 r., w wieku 59 lat.⁴ Z kolei baron Karl Gotthelfow von Hund und Altengrotkau (1722-1776), był jednym z najbardziej znanych przedstawicieli niemieckiej masonerii z XVIII wieku. W roku 1751 założył on Ryt Ścisłej Obserwy, a konkretnie Święty Zakon Świętego Kościoła Jerozolimskiego, wywodzący się z *Stricte Observance Templiere* (SOT), którego legenda przedstawiała wolnomularstwo jako bezpośrednią kontynuację i restytucję Zakonu Templariuszy.⁵ Na wzór zakonu, przyjęto organizację, strukturę, łacińską terminologię, strój i akcesoria, wprowadzono również zasadę bezwzględnego posłuszeństwa i podporządkowania. Dyscyplinę opierano na złożonym podczas inicjacji odpowiednim ślubowaniu. Surowa reguła związku miała doprowadzić do zreformowania i oczyszczenia masonerii, co z kolei ułatwić miało poprowadzenie świata po drodze postępu ku światłu i szczęśliwości. Rytuał szkocki udało się von Hundowi wprowadzić do większości niemieckich łóż. Ścisła Obserwa zyskała wielu zwolenników również w innych krajach europejskich. W 1765 r. w Dreźnie powstała pierwsza loża dla wolnomularzy spoza Rzeszy, podporządkowana organizacji von Hunda. Skupiała on głównie oficerów armii saskiej. Kierownictwo loży po Heinrichu von Brühl, objął Alois Friedrich

¹ Kubach, Seeger, op. cit., s. 160

² Wecke, Zuber, op. cit., s. X, Kotlewski, op. cit., s. 47 (powołując się na: Ch. G. Schmidt, *Briefe über die Niederlausitz*, Wittenberg 1789, s. 147).

³ Schmidt, op. cit., s. 147

⁴ A. W. B. von Vechtritz, *Diplomatische Nachrichten Adlicher Familien als derer v. Brandenstein, v. Carlowitz, v. Dallwitz, v. Döring, Freyherrn v. Ende, v. Gablenz, v. Griesheim, v. Karras, v. Schwarzenfels, v. Witzleben, v. Wolffersdorf*, Leipzig 1792, s. 52. Kotlewski, przypuszczalnie omyłkowo wskazuje, że pomnik był poświęcony Heinrichowi Josephowi von Gablenz (1752-1785), najstarszemu synowi Christiana Ludwiga. Ten jednak nie piastował stanowiska łowczego, a szambelana. Zmarł zaś w Dreźnie, a nie w Brodach.

⁵ M. B. Stępień, *Poszukiwacze prawdy. Wolnomularstwo i jego tradycja*, Lublin 2000, s. 92-93

von Brühl (1739-1793), najstarszy syn Heinricha von Brühl, spadkobierca Brodów, przypuszczalny zleceniodawca i fundator brodzkiego pomnika. Alois prowadził ożywianą działalność wolnomularską zarówno w Dreźnie, jak i w Warszawie. W 1766 r. został on wybrany na mistrza loży szkockiej założonej właśnie w Warszawie. Z kolei po rozwiązaniu działalności loży „Trzech Braci”, Alois zainicjował powstanie loży pn. „Cnotliwy Sarmata”, której również był mistrzem. O wysokiej pozycji Aloisego w strukturach Ścisłej Obserwy, której zasad był gorliwym zwolennikiem, może świadczyć fakt, że w maju 1771 r., w jego pałacu w Brodach, odbyła się konferencja w której udział wzięli przedstawiciele prefektur Ścisłej Obserwy. W roku 1770, otrzymawszy VII stopień wtajemniczenia, został przyjęty do Zakonu Wewnętrznego. Zjazd wolnomularzy odbył się w dnia 4-20 czerwca 1772 r. w posiadłości rycerskiej Aloisego von Brühl w Kole (niem. *Kohlo*), położonej w niedalekim sąsiedztwie Brodów. Na zjeździe obecny był m.in. baron Karl Gotthelfow von Hund. Twórca Ścisłej Obserwy zmarł nagle, 8 listopada 1776 r. Alois von Brühl miał kazać wystawić ku jego czci sarkofag w brodzkim parku.⁶ Jak wynika z publikacji Ch. G. Schmidta⁷, również łowczy von Gablenz, któremu ów pomnik jest również poświęcony, miał związek z działalnością wolnomularską.

Biorąc po uwagę osoby, które miał upamiętniać pomnik, tj. barona von Hund oraz łowczego von Gabelz, a także wyżej przywołaną publikację Schmidta z 1789 r., można przyjąć, że brodzki sarkofag został wykonany pomiędzy 1776 a 1789 r., na zamówienie hrabiego Aloisego Friedricha von Brühla.

Jednocześnie zaznaczyć należy, że w trakcie wstępnej kwerendy przeprowadzonej w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze, w inwentarzu pn. *Wielka Własność Ziemska w Brodach i Zasiękach (1426-1945)*, nie natrafiono na rachunki, rysunki lub inne informacje pozwalające ustalić dokładniejsze datowanie oraz autora obiektu.

Pomnik bez większego uszczerbku przetrwał w brodzkim parku do końca II wojny światowej. Przypuszczalnie we wnętrzu sarkofagu spodziewano się cennych przedmiotów, dlatego też został on rozbity po 1945 r.⁸

Pomnik został wykonany z piaskowca, na podmurówce ceglanej. Jak wynika z materiałów ikonograficznych – głównie fotografii z końca XIX i początku XX wieku [il. 8-14], składał się on z sarkofagu w formie skrzyni z pokrywą, posadowionego na czterech kulach osadzonych na prostokątnej podstawie oraz dwóch obelisków, z których jeden już przed II wojną światową był uszkodzony – miał ułamany czubek. Całość posadowiona była na skałach i kamieniach, również wykonanych z piaskowca. Sarkofag składa się z dwóch trapezoidalnych części – skrzyni i pokrywy. Brzegi ścianek obu części obwiedzione były prostymi listwami. Pokrywę wieńczył kamienny element w kształcie stopy i wklęsłego trzonu, który mógł stanowić podstawę np. rzeźby. Przy czym zwieńczenia tego elementu brakowało już pod koniec XIX wieku. Nie ma także pewności, czy element ten nie został umieszczony na pokrywie sarkofagu wtórnie. Przy krótszych bokach skrzyni znajdowały się metalowe, okrągłe uchwyty. Z kolei na dłuższym boku wieka i skrzyni widniała inskrypcja: „PIIS / MANIBVS AMICORVM”. Litery ryte, łacina, kapitała. Treść inskrypcji - *Piis manibus amicorum, oznaczająca Przez wierne ręce*

⁶ Historia działalności wolnomularskiej hrabiego Aloisego Friedricha von Brühla i barona Karla Gotthelfa von Hund na podstawie: J. Dudziak, *Alojzy Fryderyk von Brühl (1739-1793)*, Zielona Góra 2010, s. 170-179

⁷ Schmidt, op. cit., s. 47

⁸ Wecke, Zuber, op. cit., s. X

przyjaciół, mogła być powodem, dla którego obiekt nazywany był przez wiele lat „pomnikiem przyjaźni”. Jak wynika z niektórych fotografii, podstawa pomnika (wyobrażenie skał i kamieni) obsadzona była paprociami, całość zaś otaczały drzewa iglaste. Ponadto, jak podaje w swoim opisie pomnika Schmidt, u podnóża sarkofagu, ze skał tryskała *krystalicznie czysta woda*⁹. Pozwala to przypuszczać, że rzeźba mogła być wyposażona w rodzaj instalacji wodnej, której celem było stworzenie efektu spływania wody po skałach.

⁹ Schmidt, op. cit., s. 47

Sarkofag - Sarkophag

2.0. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH.

2.1. Opis obiektu.

Kamienny pomnik wznosił się pierwotnie w północno wschodniej części parku przy pałacu Bruhla w Brodach. Powstał najprawdopodobniej w XVIII w w celu upamiętnienia barona von Hund oraz łowczego von Gablenz, który podróżując z Polski do Drezna, gdzie miał objąć funkcję głównego łowczego dworu (*Oberhoffägermeister*), zatrzymał się w Brodach, gdzie zachorował i zmarł.

Było to założenie wieloelementowe, wykonane z piskowcowych bloków. Pomnik składał się pierwotnie z dwóch szpiczastych obelisków ustawionych na stylizowanych, kamiennych podstawach między nimi ustawiony był kamienny sarkofag.

Obecnie pomnik znajduje się w ruinie, jego części są połamane i przemieszczane. Powierzchnia kamieni jest zabrudzona, pokryta warstwami mchów i porostów. Teren wokół jest uporządkowany ale zarośnięty trawą i bluszczem.

2.2. Cel oraz założenia prac konserwatorsko restauratorskich.

Celem prac konserwatorsko restauratorskich będzie odtworzenie pomnika w jego pierwotnym kształcie.

2.3. Proponowany program prac.

W programie prac przewidziano zabiegi związane z pełną konserwacją obiektu.

1. Dokumentacja fotograficzna obiektu.
2. Wstępne oczyszczenie powierzchni kamiennych elementów w celu rozpoznania stanu ich zachowania (identyfikacja rys, pęknięć bądź odspojień na kamieniach, które w czasie prac stwarzałyby niebezpieczeństwo przełamania osłabionych elementów).
3. Zabezpieczenie popękanych i odspajających się fragmentów obiektu.
4. Inwentaryzacja pomiarowa i lokalizacyjna pomnika oraz wszystkich jego części.
5. Opracowanie dokumentacji technicznej oraz konserwatorsko restauratorskiej, rewitalizacji pomnika.
6. Demontaż zachowanych części pomnika, w celu przeprowadzenia dalszych prac konserwatorsko restauratorskich oraz przygotowania podłoża i odpowiedniego fundamentu na którym, odtworzony zostanie pomnik posadowiony. (Usunięcie żelaznych kotew spinających kamienne elementy pomnika, demontaż elementów przy wykorzystaniu dźwigu i pasów z tworzyw sztucznych (wytrzymałość przynajmniej 2T), ułożenie ich na drewnianych paletach, przewiezienie do suchego i zabezpieczonego przed dostępem osób postronnych pomieszczenia).
7. Rozpoznanie ewentualnych nawarstwień malarskich obecnych na powierzchniach kamieni, w celu określenia pierwotnej kolorystyki elementów.
8. Dezynfekcja obiektów: do zabiegu proponuje się wykorzystanie preparatu LICHENICIDA 46 firmy Bresciani (1% roztwór w etanolu).
9. Wstępne wzmocnienie osłabionych partii kamieni. (jeżeli zajdzie taka potrzeba do

- wstępnego wzmocnienia osłabionych partii kamienia proponuję wykorzystanie preparatu na bazie żywicy krzemoorganicznej KSE 300 firmy Remmers).
10. Usunięcie wtórnych, wadliwych zapraw oraz wykonanych rekonstrukcji nie spełniających obecnie swych funkcji ochronnych i estetycznych, usunięcie skorodowanych części wykonanych z żelaza (kotwy, dyble).
 11. Oczyszczenie powierzchni kamieni. (metoda w zależności od stanu zachowania, osłabione partie kamienia, proponuję oczyszczać strumieniem pary wodnej, części spoiste oraz o mało rozbudowanej ornamentyce wodą pod ciśnieniem, być może zaistnieje potrzeba zastosowania środków chemicznych wspomagających zabieg oczyszczania, nie wyklucza się także użycia metod mechanicznych – skalpele, noże, kamienie ściernie oraz precyzyjnej piaskarki do usuwania zapraw cementowych i trudno usuwalnych nawarstwień i powłok farb).
 11. Odsalanie kamieni metodą migracji soli do rozszerzonego środowiska, usuwanie plam po spoiwie olejnym. (okłady ligninowe). Być może powierzchnia kamienia, oprócz zasolenia jest także przeolejona, spoiwo olejne może pochodzić z farb użytych pierwotnie (lub wtórnie) do pomalowania elementów, obecnie na skutek procesów korozyjnych może stanowić zagrożenie dla przypowierzchniowych partii kamienia a także być przyczyną powstawania rudawych oraz brunatnych zaplamień co w znacznym stopniu pogorszy wygląd obiektu. Dlatego też w proponowanym programie uwzględniono czynności związane z usunięciem pozostałości spoiwa olejnego (jeżeli takowe zostanie zidentyfikowane na powierzchni kamieni) na drodze jego zmylenia przy zastosowaniu preparatu na bazie wody amoniakalnej.
 12. Usuwanie plam po nawarstwieniach organicznych.
 13. Sklejenie połamanych fragmentów (wykorzystanie do połączenia połamanych fragmentów kleju epoksydowego i prętów ze stali nierdzewnej lub duraluminium).
 14. Uzupełnianie ubytków, rekonstrukcja rzeźbiarska brakujących fragmentów. Na powierzchni kamiennych elementów zaobserwowano występowanie szeregu ubytków oraz drobnych uszkodzeń, proponuję uzupełnić je odpowiednio przygotowaną zaprawą mineralną na bazie piasku szklarskiego oraz białego cementu portlandzkiego marki 350. Większe ubytki należy uzupełnić metodą flekowania przy wykorzystaniu odpowiednio dobranego kamienia. Całe elementy jeżeli zajdzie taka potrzeba oraz których formę uda się zidentyfikować na podstawie ikonografii bądź układu zachowanych form należy zrekonstruować w kamieniu.
 15. Ustawienie elementów pomnika w pierwotnym miejscu ekspozycji na odpowiednio przygotowanym i zaizolowanym przeciwwilgociowo fundamencie.
 16. Połączenie elementów pomnika przęsł kotwami ze stali nierdzewnej umieszczanymi w pierwotnych gniazdach montażowych. Stabilizacja kotw przy wykorzystaniu kleju epoksydowego
 17. Wypełnienie fug między kamiennymi elementami pomnika zaprawą mineralną na bazie spoiwa trasowego dobraną kolorystycznie i fakturalnie do powierzchni kamieni.
 18. Scalanie kolorystyczne. (w przypadku trudno usuwalnych zaplamień mogących pogarszać estetykę obiektu proponuję zastosować metodę scalania kolorystycznego przy wykorzystaniu farb na bazie spoiwa silikatowego firmy Keim. Do scalania kolorystycznego wykonanych uzupełnień proponuję wykorzystać metodę lawowania i

punktowania laserunkową farbą na bazie spoiwa silikatowego firmy Keim.

19. Hydrofobizacja elementów pomnika.

Prace muszą być wykonane przez wykwalifikowaną firmę konserwatorską lub remontowo - budowlaną z co najmniej kilkuletnim stażem przy konserwacji kamienia i ceglanych obiektów zabytkowych. Prace powinny być prowadzone pod nadzorem Dyplomowanego Konserwatora Dzieł Sztuki, specjalisty w zakresie konserwacji kamienia i detalu rzeźbiarskiego.

Żary, listopad 2016r.

Opracował:

mgr Tomasz Filar

Dyplomowany Konserwator Dzieł Sztuki,
Dyplom UMK nr 2064, specjalizacja - konserwacja kamienia,
elementów i detali architektonicznych

IV. PROJEKT REMONTU I PRAC RESTAURATORSKO- KONSERWATORSKICH

Opis techniczny do projektu remontu i prac restauratorsko-konserwatorskich.

Inwestor: **Gmina Brody, ul. Rynek 2, 68-343 Brody**

Lokalizacja: **dz. nr 258 , Obręb Brody, jednostka ewidencyjna 081103_2 Brody
68-343 Brody, Gmina Brody, powiat żarski**

1.0. PODSTAWA OPRACOWANIA

- zlecenie Inwestora
- mapa ewidencyjna w skali 1:500
- program prac konserwatorskich

2.0. DANE OGÓLNE.

2.1. Ogólna charakterystyka obiektu.

Opracowanie obejmuje wykonanie projektu budowlanego remontu i przeprowadzenia prac restauratorsko-konserwatorskich obiektu małej architektury, w postaci rzeźby parkowej w formie sarkofagu z dwoma obeliskami, położonego na terenie zespołu pałacowo - parkowo - folwarcznego w Brodach, dz. nr 258, wpisanego do rejestru zabytków pod nr L-591/A z 2.05.1961, z 20.05.1963 i z 7.05.1971 Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze.

W ramach prac remontowych i konserwatorskich, nie przewiduje się zmian w istniejącym układzie konstrukcyjnym obiektu. Przewiduje się: wymianę ubytków kamiennych elementów sarkofagu, wzmocnienie struktury cegieł na podmurówce, wzmocnienie istniejącego fundamentu, odrestaurowanie elementów detalu, zabezpieczenie istniejących historycznych zachowanych elementów stalowych, konserwację elementów z cegły i kamienia, rekonstrukcję detalu rzeźbiarskiego.

Projekt ma charakter remontowo-rekonstrukcyjny na bazie zachowanych i zinwentaryzowanych elementów obiektu.

Planowany remont nie powoduje zmiany sposobu zagospodarowania terenu i użytkowania innych obiektów budowlanych na terenie inwestycji

1. ROZWIĄZANIA BUDOWLANE KONSTRUKCYJNO-MATERIAŁOWE.

1.0. PROJEKTOWANY ZAKRES ROBÓT.

Zgodnie z założeniami projektuję się następujące działania w zakresie planowanego remontu, konserwacji i rekonstrukcji elementów w kamieniu i detalu rzeźbiarskiego:

1. Przeprowadzenie prac remontowych istniejącego fundamentu.
2. Wstępne oczyszczenie powierzchni kamiennych elementów.
3. Zabezpieczenie popękanych i odpajających się fragmentów obiektu.
4. Demontaż zachowanych części pomnika, w celu przeprowadzenia dalszych prac konserwatorsko restauratorskich oraz przygotowania podłoża i odpowiedniego fundamentu na którym, odtworzony zostanie pomnik posadowiony. (Usunięcie żelaznych

- kotw spinających kamienne elementy pomnika, demontaż elementów przy wykorzystaniu dźwigu i pasów z tworzyw sztucznych (wytrzymałość przynajmniej 2T), ułożenie ich na drewnianych paletach, przewiezienie do suchego i zabezpieczonego przed dostępem osób postronnych pomieszczenia).
5. Rozpoznanie ewentualnych nawarstwień malarskich obecnych na powierzchniach kamieni, w celu określenia pierwotnej kolorystyki elementów.
 6. Dezynfekcja obiektów: do zabiegu proponuje się wykorzystanie preparatu LICHENICIDA 46 firmy Bresciani (1% roztwór w etanolu).
 7. Wstępne wzmocnienie osłabionych partii kamieni. (Jeżeli zajdzie taka potrzeba do wstępnego wzmocnienia osłabionych partii kamienia proponuję wykorzystanie preparatu na bazie żywicy krzemooorganicznej KSE 300 firmy Remmers).
 8. Usunięcie wtórnych, wadliwych zapraw oraz wykonanych rekonstrukcji nie spełniających obecnie swych funkcji ochronnych i estetycznych, usunięcie skorodowanych części wykonanych z żelaza (kotwy, dyble).
 9. Oczyszczenie powierzchni kamieni. (Metoda w zależności od stanu zachowania, osłabione partie kamienia, proponuje się oczyszczać strumieniem pary wodnej, części spoiste oraz o mało rozbudowanej ornamentyce wodą pod ciśnieniem, być może zaistnieje potrzeba zastosowania środków chemicznych wspomagających zabieg oczyszczania, nie wyklucza się także użycia metod mechanicznych – skalpele, noże, kamienie ścierne oraz precyzyjnej piaskarki do usuwania zapraw cementowych i trudno usuwalnych nawarstwień i powłok farb).
 10. Odsalanie kamieni metodą migracji soli do rozszerzonego środowiska, usuwanie plam po spoiwie olejnym (okłady ligninowe). Być może powierzchnia kamienia, oprócz zasolenia jest także przeolejona, spoiwo olejne może pochodzić z farb użytych pierwotnie (lub wtórnie) do pomalowania elementów, obecnie na skutek procesów korozyjnych może stanowić zagrożenie dla przypowierzchniowych partii kamienia a także być przyczyną powstawania rudawych oraz brunatnych zaplamień co w znacznym stopniu pogorszy wygląd obiektu. Dlatego też w proponowanym programie uwzględniono czynności związane z usunięciem pozostałości spoiwa olejnego (jeżeli takowe zostanie zidentyfikowane na powierzchni kamieni) na drodze jego zmylenia przy zastosowaniu preparatu na bazie wody amoniakalnej.
 11. Usuwanie plam po nawarstwieniach organicznych.
 12. Sklejenie połamanych fragmentów (wykorzystanie do połączenia połamanych fragmentów kleju epoksydowego i prętów ze stali nierdzewnej lub duraluminium).
 13. Uzupełnianie ubytków, rekonstrukcja rzeźbiarska brakujących fragmentów. Na powierzchni kamiennych elementów zaobserwowano występowanie szeregu ubytków oraz drobnych uszkodzeń, proponuję uzupełnić je odpowiednio przygotowaną zaprawą mineralną na bazie piasku szklarskiego oraz białego cementu portlandzkiego marki 350. Większe ubytki należy uzupełnić metodą flekowania przy wykorzystaniu odpowiednio dobranego kamienia. Całe elementy jeżeli zajdzie taka potrzeba oraz których formę uda się zidentyfikować na podstawie ikonografii bądź układu zachowanych form należy zrekonstruować w kamieniu.
 14. Ustawienie elementów pomnika w pierwotnym miejscu ekspozycji na odpowiednio przygotowanym i zaizolowanym przeciwwilgociowo fundamencie.

15. Połączenie elementów pomnika pręseł kotwami ze stali nierdzewnej umieszczanymi w pierwotnych gniazdach montażowych. Stabilizacja kotw przy wykorzystaniu kleju epoksydowego.
16. Wypełnienie fug między kamiennymi elementami pomnika zaprawą mineralną na bazie spoiwa trasowego dobraną kolorystycznie i fakturalnie do powierzchni kamieni.
17. Scalanie kolorystyczne.(w przypadku trudno usuwalnych zaplamień mogących pogarszać estetykę obiektu proponuję zastosować metodę scalania kolorystycznego przy wykorzystaniu farb na bazie spoiwa silikatowego firmy Keim. Do scalania kolorystycznego wykonanych uzupełnień proponuję wykorzystać metodę lawowania i punktowania laserunkową farbą na bazie spoiwa silikatowego firmy Keim.
18. Hydrofobizacja elementów pomnika.
19. Odtworzenie utwardzenia wokół rzeźby, w postaci uzupełnień nawierzchni brukowej z kamienia,
20. Odtworzenie parterów zieleni wokół rzeźby

Ocenę skuteczności założonych zabiegów oraz wybór ostatecznych działań i metod przeprowadzenia skutecznej i trwałej konserwacji, należy podjąć przy udziale Dyplomowanego Konserwatora Dzieł Sztuki, specjalisty w zakresie konserwacji kamienia, elementów i detali architektonicznych.

2.0. WARUNKI GRUNTOWO- WODNE.

Budowę geologiczną rozpoznano do głębokości 3,0m. Występują tu czwartorzędowe piaski drobnoziarniste ($I_D = 0,40$). W stropie występują gleby o miąższości 1,2 m.

Czwartorzędowa warstwa wodonośna zbudowana generalnie z piasków drobnoziarnistych posiada swobodne zwierciadło wody stabilizujące się w okresie badań (listopad 2016 r) na głębokości 0,80 m to jest na rzędnej 60,7 m n.p.m. Kierunek przepływu wód podziemnych jest zachodni. Wahania zwierciadła wody mogą dochodzić do 0,5 m.

Podłoże badanego terenu charakteryzuje się w rozumieniu przepisów prostymi warunkami gruntowymi dla potrzeb posadowienia projektowanego obiektu budowlanego. W analizowanym przypadku mamy do czynienia z prostym obiektem oraz prostymi warunkami gruntowymi. W związku z powyższym wg Rozporządzenia MTBiGM z dnia 25 kwietnia 2012r., należy zaliczyć opisywany obiekt do I kategorii geotechnicznej.

3.0. REMONT FUNDAMENTU.

Należy wykonać remont fundamentów pod rzeźbę poprzez wykonanie fundamenty w postaci monolitycznych stóp fundamentowych z betonu C30/37 o wodoszczelności W8, zbrojonych stalą zbrojone stalą A-III, posadowione na warstwie chudego betonu gr. 10 cm (beton C8/10) oraz poziomej izolacji przeciwwilgociowej 2xpapa termozgrzewalna.

Posadowienie stóp fundamentowych przyjęto na poziomie -0,8 poniżej poziomu terenu. Pod stopami może wystąpić konieczność wymiany gruntu nienośnego.

Warstwę chudego betonu pod fundamentami układać bezpośrednio po wykonaniu wykopów fundamentowych w celu zabezpieczenia podłoża przed zawilgoceniem lub wysychaniem gruntu w poziomie posadowienia fundamentów.

Beton konstrukcyjny – C30/37 W8 wg PN-EN-206-1:2003 (B25 wg PN-B-03264 :2002)

Chudy beton B10- C8/10 wg PN-EN-206-1:2003 (B10 wg PN-B-03264 :2002)

Klasa ekspozycji XC 2 (PL) (wg PN-EN-206-1 : 2003)

Stal zbrojenia głównego 34GS (A-III)

Stal strzemion St0 (A-0)

Otuliny prętów zbrojeniowych: $c_{mon}= 50$ mm spód, $c_{mon}= 35$ mm boki oraz góra stóp

4.0. SPOSÓB BUDOWY A OCHRONA INTERESÓW OSÓB TRZECICH.

Projektowana inwestycja remontu i przeprowadzenia prac restauratorsko – konserwatorskich rzeźby w formie sarkofagu z dwoma obeliskami, nie narusza interesu osób trzecich, w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, a w szczególności:

- nie oddziałuje na sąsiednie działki
- nie stanowi zagrożenia dla środowiska
- przedmiotowa działka leży w strefie ochrony konserwatorskiej

5.0. ANALIZA MOŻLIWOŚCI RACJONALNEGO WYKORZYSTANIA, WYSOKOEFEKTYWNYCH SYSTEMÓW ALTERNATYWNYCH ZAOPATRZENIA W ENERGIĘ I CIEPŁO.

Nie dotyczy planowanego przedsięwzięcia.

6.0. BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY.

Przed wbudowaniem w obiekt stosowane w projekcie wyroby muszą posiadać, gdy wymagane:

- aprobatę techniczną, obowiązkowy certyfikat zgodności i oznaczenie znakiem bezpieczeństwa „B”
- świadectwo dopuszczenia Urzędu Dozoru Technicznego dla urządzeń poddozorowych
- dobrowolny certyfikat zgodności i oznaczenie nadanymi znakami zgodności („PN”, „E”, „O”)
- deklarację zgodności z obowiązującymi przepisami oraz Polskimi Normami i aprobatą techniczną

ZAPEWNIENIE OŚWIETLENIA DZIENNEGO.

Nie dotyczy planowanej inwestycji.

4.0. UWAGI KOŃCOWE.

1. Zakres wykonania i obowiązki przy robotach budowlanych – zgodnie ze sztuką budowania (Warunki Techniczne Wykonania i Odbioru Robót Budowlano - Montażowych). Roboty budowlane i montażowe powinny być prowadzone zgodnie z zasadami sztuki budowlanej, wymaganiami bezpieczeństwa i higieny pracy, Polskimi Normami i przepisami.
2. Uwagi i opisy zamieszczone w części rysunkowej stanowią integralną część projektu.
3. Wszystkie rozwiązania techniczne związane z określoną technologią należy wykonać dokładnie wg wytycznych i zaleceń producenta.
4. Zastosowane w projekcie materiały, rozwiązania techniczne i urządzenia winny spełniać normy bezpieczeństwa ppoż. i bhp (posiadają odpowiednie atesty i aprobaty).
5. Wszystkie zastosowane materiały oraz elementy wyposażenia wymagają akceptacji zleceniodawcy.
6. Wszelkie zastrzeżone nazwy i znaki towarowe należą do ich prawnych właścicieli i zostały wykorzystane wyłącznie w celach informacyjnych.
7. Wszelkie wymienione w projekcie materiały i technologie mogą być zamienione na inne przy zachowaniu tych samych parametrów technicznych i jakościowych.

Opracował:

Żary, listopad 2016r.